

Cəfər Cabbarlı yaradıcılığının məktublarda əksi

Aytan Quliyeva

Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru

AMEA Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutu. Azərbaycan.

E-mail: a.quliyeva.elyazma@gmail.com

Annotasiya. Məqalədə ədəbiyyat xadimlərinin şəxsi arxivlərində mühafizə olunan epistolary irsin onların həyat və fəaliyyətinin öyrənilməsindəki əhəmiyyətindən bəhs edilir. AMEA Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutunda görkəmli yazıçı, dramaturq Cəfər Cabbarlının şəxsi arxivində qorunan məktublara diqqət yönəldilir. Məlum olur ki, bu zəngin və rəngarəng mövzu dairəsinə malik məktublara Cəfər Cabbarlının çoxşaxəli yaradıcılıq prosesini daha səmimi, ətraflı, aydın, müfəssəl detallarla əks etdirir.

Açar sözlər: epistolary irs, məktub, ədəbiyyat, dramaturq, pyes, teatr, tərcümə

Məqalə tarixəsi: göndərilib – 19.06.2020; qəbul edilib – 22.06.2020

The reflection of Jafar Jabbarli's creativity in letters

Aytan Guliyeva

Doctor of Philosophy in Philology

Institute of Manuscripts named after Muhammad Fuzuli of ANAS. Azerbaijan.

E-mail: a.quliyeva.elyazma@gmail.com

Abstract. The article deals with the significance of the epistolary heritage preserved in the personal archives of literary men in researching of their lives and activities. The personal archives of one of these literary men – well-known Azerbaijani writer, playwright Jafar Jabbarli are preserved in the Institute of Manuscripts named after Mahammad Fuzuli of ANAS. Here are analysed J. Jabbarli's letters kept in his personal archives. As a result, we reveal that J. Jabbarli's letters which were written in different themes, very thorough, detailed and clearly reflect the process of his varied activity.

Keywords: epistolary heritage, letter, literature, playwright, play, theatre, translate

Article history: received – 19.06.2020; accepted – 22.06.2020

Giriş / Introduction

Antik dövrlərdən etibarən bir-birindən uzaq məsafədə yaşayan insanlar xəbərləşmək, məlumat əldə etmək və ya ötürmək üçün məktublardan istifadə etmişlər. Məktub formasının yaranması yazının kəşf edildiyi dövrdən başlanır. Əsrlər boyunca hökmdarlar, dövlət xadimləri, o cümlədən ədəbiyyat və mədəniyyət nümayəndələri arasında məktublaşma ənənəsi davam etmişdir. "Məktublara demək olar ki, bütün dünya xalqlarının ədəbiyyatında ədəbi növ olaraq dəyərləndirilir; dil xüsusiyyətləri, yazı tərzı və üslub baxımından qruplaşdıraraq müxtəlif kateqoriyalarda filologiyaya, ədəbiyyatın metodları çərçivəsində tədqiq edilir" [10, s.74].

Azərbaycan ədəbiyyatı tarixində XIX əsrdən başlayaraq məktublara yazıçıların yaradıcılıq yeniliklərini, ədəbi proses haqqındakı düşüncələrini bir-biri ilə bölüşmələri üçün daha əlverişli ünsiyyət vasitəsinə çevrilmişdir. "Yazıçı məktublara müəlliflərinin şəxsiyyəti, yaradıcılığı, yaşadığı dövr, onları əhatə edən və bilavasitə ünsiyyətdə olduqları insanlar öyrənmək üçün böyük

və çoxcəhətli əhəmiyyət kəsb edir. Lakin yazıçı məktubu yalnız tarixi sübut deyil, onun digər şəxsi yazılı abidələrdən, arxiv sənədlərindən, hətta başqa epistolary mətnlərdən fərqi vardır; o bədi ədəbiyyatın bilavasitə yaxınlığındadır" [11, s.3].

Ədəbiyyat və mədəniyyət xadimlərinin AMEA Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutunda qorunan şəxsi arxivlərindəki epistolary irs onların həyat və yaradıcılığının tədqiqində məktublara önəmli rolun bariz nümunəsidir. Burada saxlanılan zəngin şəxsi arxivlərdən biri Azərbaycanın böyük dramaturqu Cəfər Cabbarlıya məxsusdur. Arxivdə mühafizə olunan məktublara əksəriyyətinin mövzunu ədəbi məsələlər, əsərlərin səhnələşdirilməsi, onlar üzərində aparılan müxtəlif məzmunlu dəyişikliklərin müzakirəsi və s. təşkil edir.

Əsas hissə / Main Part

Cəfər Cabbarlı arxivində qorunan ədəbi məktublara görkəmli dramaturqun həyat və yaradıcılıq fəaliyyəti barədə dolğun məlumat ehtiva edir. Burada diqqəti cəlb edən digər bir məqam isə səmimi duyğuların ifadəsinin ön planda olduğu oxucu məktublardır. Təbii ki, səmimiyyət, canlılıq və s. bu kimi xüsusiyyətlər məktublara ədəbi dəyəri ehtiva edir. Arxivdəki onlarla məktub Azərbaycanın ayrı-ayrı bölgələrində, həmçinin müxtəlif ölkələrdə yaşayan insanların Cəfər Cabbarlı sənətinə olan vurğunluğunu əks etdirir.

Nadir istedad sahibi olan Cəfər Cabbarlının çoxcəhətli yaradıcılığı ədəbiyyatşünaslar, oxucular, tamaşaçılar tərəfindən hər zaman yüksək qiymətləndirilmişdir. Kiçik yaşlarından şeirlər yazan Cəfər Cabbarlı yaradıcılığı boyunca şair, nasir, tənqidçi, tərcüməçi, rejissor kimi fəaliyyət göstərsə də, dramaturgiya sahəsində daha çox nailiyyətlər əldə etmişdir. Yazıçının yaratdığı əsərlər, xüsusilə, "Aydın", "Oqtay Eloğlu", "Od gəlini", "Sevil", "Almaz", "Yaşar", "Donuş" ədəbiyyat və səhnə üçün yeni bir səhifə açmışdır. Mirza Fətəli Axundzadənin banisi olduğu, sonralar isə Nəcəf bəy Vəzirov, Nəriman Nərimanov, Cəlil Məmmədquluzadə və digər sənətkarlar tərəfindən inkişaf etdirilən dramaturgiyamızın XX əsrin əvvəllərində ən böyük ustası məhz Cəfər Cabbarlıdır. Professor Zaman Əsgəri onun dramaturgiyası haqqında yazır: "Yaradıcılığa lirik seirliyə başlayan Cabbarlı ədəbiyyat tarixində böyük dramaturq, novator, bədii-estetik düşüncənin, müasir dramatik üslubun, təzə sənət prinsiplərinin banisi olaraq şöhrətlənmişdir. Ona qədər Azərbaycan ədəbiyyatında faciə janrının gözəl nümunələri, tragik obrazların böyük bir qalereyası yaradılmışdır. Cabbarlı səhnəyə tragik-fəci konfliktin və qəhrəmanın tamam yeni, orijinal örnəklərini gətirdi" [5].

İstedadlı dramaturq kimi Cəfər Cabbarlının Azərbaycan teatr sənəti üçün əvəzsiz xidmətləri olmuşdur. Yazıçının arxivindəki məktublara bir qismi onun teatr fəaliyyəti ilə bağlıdır. 1930-cu ildə dram teatrlarının ümumittifaq olimpiadası keçirilmiş, Cəfər Cabbarlı da Azərbaycan Dram Teatrının heyəti ilə birlikdə Moskva, Leningrad, Kazan şəhərlərində olmuşdur. Onun "Od gəlini", "Sevil" pyesləri tamaşaçılara nümayiş etdirilmiş və rəğbətə qarşılanmışdır. Belə ki, Azərbaycan SSR Əməkdar incəsənət xadimi Həbib İsmayilovun 1931-ci il fevral ayının 10-da Cəfər Cabbarlıya göndərdiyi məktubunda keçirilən olimpiadadan sonra alınan qərarlardan bəhs edilir. Məktubda Cəfər Cabbarlının dram əsərlərindən bəzələrinin səhnələşdiriləcəyi qeyd olunur. Həbib İsmayilov məktubunda "Sevil" əsərinin rus tamaşaçılarına aydın olması məqsədilə pyesdə bəzi dəyişikliklər etmək üçün müəllifdən icazə istəyir: "... Odu ki, lazım gəlir, əsəri bir qədər genişləndirmək və bəzi yerlərini itxisar etmək. Bu məsul vəzifəni mən təklif etməyə üçün yoldaş Anatoli Qlebova müraciət etdim. İndi əsər ondadır. Hərğah tezliklə cavab yazarsınızsa, ola bilsin ki, bu sezonda getsin və gələn sezon teatroların birində, bəlkə də MXAT-da əsər qoyulsun. Demək, mənim Sizdən təvəqqüq budur ki, izin verəsiniz, əsərin əsas qayə və fikrini dəyişdirməmək şərti ilə Moskva tamaşaçılarına anlaşılan bir şəkildə sallaq" [6].

Məlum olduğu kimi, Cəfər Cabbarlının əsərləri bir çox dillərə tərcümə edilmiş, müxtəlif ölkələrdə səhnəyə qoyulmuşdur. O, Şovket Məmmədovanın müdiri olduğu Şərqdə ilk Türk Teatr məktəbinin dram şöbəsində təhsil aldığı müddətdə A.A.Tuqanovla tanış olmuşdur. A.A.Tuqanov Cəfər Cabbarlı ilə tanışlığı haqqında yazır: "Məni Azərbaycan Teatr Texnikumunda dərs demə-

yə çağırmışdılar. İlk dərslərimin birində Cəfəri gördüm... Cəfər Cabbarlı bir dramaturq kimi səhnə sənətkarlığı məsələsi maraqlandırıldı. Məhz elə buna görə də, Cəfər teatr texnikumuna oxumağa gəlmişdi. İlk dərslərdən sonra o, təkcə mənim adı tələbəm deyil, həm də yaxın və istəklili dostum idi" [1, s.28]. Bu səmimi dostluq münasibətləri hər iki sənətkarın yaradıcılıq fəaliyyətinə də sirayət etmişdir. "Od gəlini", "Sevil", "Almaz" əsərlərinə ilk dəfə A.A.Tuqanov quruluş vermiş, "Hamlet" in rejissorluğu olmuşdur. A.A.Tuqanov ilə Cəfər Cabbarlı arasındakı yazışmalar onların dostluq əlaqələrini, sənət mübahisələrini əks etdirir.

A.A.Tuqanovun arxivdə qorunan məktublarından biri Cəfər Cabbarlının "Almaz" pyesi barəsindədir. "Almaz" ilk dəfə 1931-ci ildə aprel ayının 13-də Türk Bədaye Teatrında səhnələşdirilmiş, əsərə C.Cabbarlı və A.A.Tuqanov birlikdə rejissorluq etmişdir. Pyesdə Azərbaycan kəndinin 30-cu illərdəki vəziyyəti, köhnə ilə yeni quruluşun mübarizəsinin cəmiyyətə təsiri əks etdirilmişdir. Yazıçı Almaz obrazının simasında Azərbaycan qadının, müəlliminin xarakterik xüsusiyyətlərini ümumiləşdirmişdir. Almaz gəldiyi kəndə elm, mənim işişi götürmək niyyətindədir. O, kəndə gəldiyi ilk günlərdən əzmlə qaragüruhçulara qarşı mübarizə aparır. Əsər istər xarakterləri, istərsə də dramatik konfliktin qurulması baxımından yüksək səviyyədə olduğundan oxucularda və tamaşaçılarda böyük rəğbət hissi yaratmışdır. Cəfər Cabbarlı A.A.Tuqanovla gündəlik 24 may 1933-cü il tarixli məktubunda Moskva "Almaz" əsərinə verilən müsbət qiymət və rəydən danışır, əsərin tamaşaya qoyulmaq üçün hazırlandığını yazır: "Bu günlərdə "Almaz" Moskva-da oxundu və Pikel rəy yazdı. Mən onu Sizə göndərməyi üçün Pamfilaya verəcəyəm. O düşünür ki, "Almaz", həqiqətən böyük əsərdir. Moskvanın bütün böyük teatrlarını maraqlandıra bilər. Hal-hazırda tərcümə üzərində Mayarov işləyir. Mən Sizə daha çox yazacağam. Lakin 3 gündən sonra isə o biri pyeslər haqqında yazacağam" [2].

Cəfər Cabbarlının şəxsi arxivində qorunan və "Almaz" əsərindən bəhs edilən maraqlı məktublardan biri V.Popov tərəfindən 16 dekabr 1934-cü ildə göndərilmişdir. Həmin məktubda adıçəkilən əsərin ssenarisini üzərində aparılan bəzi düzəlişlərdən bəhs olunur. Məktub müəllifi yazır: "Əziz yoldaş Cəfər, mən "Almaz" əsərinin ssenarisinin ixtisası üçün qeydlərini göndərmək vədini unutmamışam. Moskvağa gələn kimi bu işə dərhal başladım. Ssenarini yenidən oxuduqda əmin oldum ki, mexaniki ixtisaslarla məhdudlaşmaq olmaz. Ssenaridə, xüsusilə qəhrəmanın xarakter və davranışlarında hiss olunən keçmişin zərbələrindən gələn inamsızlıq və məyusluq izləri, zənnimcə, bizim günlərin insanının rəftarına uyğun deyil.

Mən düşünürəm ki, stujeti və ümumi strukturu saxlamaqla Almazı necə dəyişmək olar ki, o, çətin vəziyyətə düşdükdə onun rəftarına cəsarət, səfəliq, hətta yumor sirayət etdirmək mümkün olsun. Bilirəm ki, bu sizin niyyətiniz olub və bəzi şeyləri bu istiqamətdə etmisiniz. Məna bəllidir ki, müəllif üçün bəzi şeyləri çıxartmaq və ya daxil etmək, yaxud onları redaktə etmək nə dərəcədə çətindir.

Mənim ssenari üzərində zorla nə işə etmək fikrim yoxdur. İşim ədəbi məsləhət və konsultasiya xəttinə uyğun olacaq. Mən yoldaş Braginskinin Moskvada olmasından istifadə edərək bu işi onunla birlikdə yerinə yetirəcəyəm" [7].

Qeyd edilmiş kimi, Cəfər Cabbarlının yaradıcılıq fəaliyyətinin bir hissəsi tərcümə işi ilə bağlıdır. O, dilimizin sağlığı uğrunda ardıcıl mübarizə aparən sənətkarlarımızdandır. Bu istər Cəfər Cabbarlının bədii yaradıcılığında, istərsə də məqalə və tərcümələrində özünü büruzə verir. Sənətkarın tərcümə etdiyi əsərlərə nəzər saldıqda, leksik və qrammatik normalara uyğun formada, qeyri-peşakarlığa, süniyyəti yol vermədən dilin özünəməxsus təbiiliyini pozmadığını görürük. Yəqin ki, bu onun əsaslı bədii tərcüməyə başlamamışdan öncə tərcüməçi kimi fəaliyyət göstərməsi ilə əlaqədardır.

Cəfər Cabbarlının mükəmməl tərcümələrindən biri ingilis yazıçısı V.Şekspirin "Hamlet" pyesi olmuşdur. Əsərin müxtəlif şəxslər tərəfindən edilən tərcüməsi uğurlu olmadığından D.Bünyadzadə adına Dövlət Türk Teatrosu tərcümə işini Cəfər Cabbarlıya həvalə etmişdir. O, əsəri B.Polevovun tərcüməsinə əsaslanaraq rus dilindən çevirmişdir. Cəfər Cabbarlının tərcümə işində olan məharəti, teatr, səhnə dilinin dinamikasına bələdliyi, folklorumuzdan faydalanması nəticəsində əsər qısa bir müddətdə teatra təhvil verilmişdir. Səhnə sənətinin dərin bilicisi olan Cəfər

Cabbarlı tərcümə prosesində əsərin uğur qazanması üçün onu xalqın təfəkkürünə, düşüncə tərzinə uyğunlaşdırması və cüzi də olsa dəyişikliklər etməyi lazım bilmişdir. O, bu barədə yazır: "... Biz də "Hamlet"i ruhumuza yaxınlaşdırmaqda özümüzü haqlı gördük. Sözlərin və təbirlərin inticabında belə rus mühiyyəti daha doğma olan Polevov üzərində qalmayıb, yeddi-səkkiz kitabdan istifadə etdik və hər yerdə dilimizə, əhəngimizə və ruhumuza daha yaxın, daha təbii və doğma sözləri və təbirləri seçib saldıq" [9, s.292].

Cəfər Cabbarlı əsərlərinin tərcümə prosesi ilə əlaqədar Azərbaycanın ilk professional qadın müğənnisi, opera ifaçısı Şövkət Məmmədovanın həyat yoldaşı Yakov (Yaşa) Lyubarski ilə məktublaşmış, yaradıcılıq yenilikləri haqqında xəbərlər vermişdir. Onun şəxsi arxivində qorunan Y.Lyubarskiyə müxtəlif mövzularda ünvanlanmış məktublardan biri "Hamlet" əsərinin tərcümə edilməsi, "Od gəlini" pyesinin tamaşaya hazırlanması barəsindədir. Məktubunun əvvəlində ailəvi mövzulardan bəhs edən Cəfər Cabbarlı sonradan "Hamlet" əsəri barədə yazır: "Türk Akademik Teatrı mənə "Hamlet" in tərcüməsini həvalə etdi. Mən tərcümə etmişəm və kitab çapdan çıxıb. Pyes Şərq tərtibatında və geyimlərində oynanılır. Mən, hətta obrazların adlarını da dəyişmişəm, mənim bəzi yerlərinə Şərq həyatının xüsusiyyətlərini daxil etmişəm, yaxşı alınmış. Yalnız Ofeliya üçün Şərq üslubunda məhni seçmək, daha doğrusu, yazmaq lazım idi. Tuqanov mənim təklifimlə R.M.Qliyəvə müraciət etdi və mən, hətta musiqinin ritminə uyğun bir neçə şeir də qoşmuşam. Lakin, təəssüf ki, Qliyərdən heç bir cavab almamışam. Hal-hazırda "Od gəlini" pyesinin səhnə hazırlıqları gedir.

... Mən çox arzu edirdim ki, Şövkət xanım "gəlin"im olsun (qəzəblənə, Yaşa, əlbəttə, pyesdə). Lakin sən yazırsan ki, o gəlməyəcək.

... Yaşa, bu pyesdə "gəlin" in, digər iştirakçıların və xorun bir neçə məhniyi var. Onları bizim gənc musiqiçilərimizdən biri yazıb. O və mən çox istəyirik ki, R.M. onları yoxlasın, öz rəyini bildirsin, hətta mümkünsə, düzəlişlər aparсын. Sən ondan rica et. Əgər R.M. razı olsa, sizə notları göndərərəm. Mən bu il "gəlin"dən (A.Q. "Od gəlini" nəzərdə tutulur) başqa məişət həyatından bəhs edən bir neçə pyes yazmışam. Onları Tuqanova və ümumiyyətlə, bələdçilərə oxumuşam. Deyirlər ki, hətta mənim digər pyeslərimdən daha yaxşı alınmış. Bütün teatrlar istəyir, özüm də bilirməm nə edim" [3].

"Hamlet" əsəri Cəfər Cabbarlı tərəfindən tərcümə edildikdən sonra A.A.Tuqanovun quruluşçu rejissorluğu ilə səhnələşdirilmişdir. Professor İlahim Rəhimli qeyd edir ki: "... rejissorla tərcüməçi belə qərara gəldilər ki, faciədəki adları Şərqə köçürsünlər. Hamletlə Ofeliya istisna edilməklə, bütün iştirakçıların da adları dəyişdirilib klassik Şərq adları ilə əvəzləndi... Uzun müddət haqqında mətbuatda söhbət gedən, ilk tamaşası intizarla gözlənilən, ciddi məişət aparılan, kollektiv üçün yeni sənət sınağı olan "Hamlet" həm tamaşaçılar, həm teatr icması üçün, həm də tənqid tərəfindən yüksək maraqla və qiymətlə qarşılandı. "Hamlet" milli səhnəmizin "Azərbaycan teatrı və Şekspir" qolunda sənət qələbəsi səviyyəsində dəyərləndirildi" [8, s.221]. Bütün bunlara baxmayaraq, bəzi uğursuzluqlar səbəbindən bir müddət teatrın repertuarından çıxarılan əsər, yalnız 1933-cü ildə obrazların adları və kostyumların ilkin variantına qaytarılması şərti ilə yenidən səhnələşdirilmişdir.

Cəfər Cabbarlının Yakov Lyubarskiyə 25 may 1930-cu il tarixli məktubu ədəbi faktların zənginliyi baxımından maraqlıdır. Bu məktubda böyük sənətkarın tərcümə və rejissorluq fəaliyyətinə işıq salır. Məktubda yazılır: "Əziz Yaşa, notları və sənətin Şərifova vurduğunuz teleqramı aldım. Məhz hansı tərcümə lazımdır və hansı dildə? Axı "İzkidar" artıq türkdədir. Yəni yəqin, kazak və ukrayn nəğmələri türk dilinə tərcümə etmək lazımdır? Ukrayn dilini mən bilmirəm, amma birinci ikisini tərcümə etmək olar. Mən sənə bunlarla bağlı məktubunu almamışam və buna görə də nə edəcəyimi bilmirəm. Teleqramı almamışdan öncə sənə məktub yazmışdım. Sən isə sonuncu məktubunda onun haqqında heç bir şey demirsən, yəqin ki, onu almamışam. 30-da bizim sonuncu tamaşamız olacaq. Beləliklə, bundan sonra ilk olaraq Kazana gedirik və oradan Moskvağa qayıdacağıq" [3].

Yakov Lyubarskinin Moskvadan Cəfər Cabbarlıya ünvanladığı 15 oktyabr 1930-cu il tarixli məktubu özündə maraqlı məlumatlar ehtiva edir. Məktubda yazılır: "Əziz Cəfər, dünən səli ki-

nostudiyanın müdiri cənab Şahito (Mejrabpomfilm) bizdə idi. O, sənə Şərq qadınlarının əsərlərdən xilas edilməsi mövzusunda ssenari hazırlamaq üçün dəvət göndərilmədiyini biləndə çox təəssüfləndi...

... "İzkidar"ın mahnı sözlərinə gəlincə, notlar artıq hazırlanıb və onları dəyişmək mümkün deyil. R.M.Qliyer belə dedi və sənədən xahiş etdi ki, türkçə mətni (rus dilində dəqiq sətri tərcüməni) yollayasan. Xahiş etdi ki, onları gecikdirməyəsən, çünki əks halda "İzkidar" əvvəlki qüsurlu mətni ilə çıxacaq, bu isə yolverilməzdir" [4].

Malumdur ki, Cəfər Cabbarlı A.Afinogenovun "Qorxu" əsərini Azərbaycan dilinə tərcümə etmiş, pyes 1932-ci ildə səhnələşdirilmişdir. O, A.A.Tuqanova 1932-ci ilin yanvar ayında göndərdiyi məktubunda "Qorxu" və "Otello" əsərlərini tərcümə etdiyini yazır: "Mən böyük sınaqdan keçərək, hamını istehsalatın maraqlarına uyğun ram etməyə nail olmuşam. Özünlüzə baxın, "Qorxu" əmək intizamı, planlaşdırma və əmək məhsuldarlığı naminə amansız mübarizədən irəli gəlib, yaxud yeni quruculuq işi üçün ruh yüksəkliyindən?"

Həqiqətən, "Qorxu"nun rol bölüşdürülməsi zamanı aktyorlardan heç biri dillənmədi və hər kəs səliqə ilə çalışır... "Qorxu"nu, "Otello"nu tərcümə etdim... Yəqin sizə yazılıb ki, pyes müvəffəqiyyət qazandı. Həqiqətənmi, 30-cu tamaşa anlaşıqla keçir? Pyesdə bəzi rejissor işi çatışmazlıqları var idi, onları aradan qaldıra bilmədik, hətta mən özüm bacarmadım. "Qorxu"nu tərcümə etdim və səhnələşdirdim... "Otello" da qurtarıb, səhnəyə hazırlanacaq" [2]. Cəfər Cabbarlı həm də "Qorxu" əsərinin quruluşcu rejissoru olmuş, onu səhnə üçün hazırlayarkən bəzi dəyişikliklər etmişdir. Bu əsər uzun illər MXAT-da oynanılmış və müvəffəqiyyət qazanmışdır. Əsərin musiqilərini isə R.M.Qliyer bəstələmişdir.

Nəticə / Conclusion

Məqalədə istifadə olunmuş məktublarnın əksəriyyəti ilk dəfə olaraq tədqiqatə cəlb edilmişdir. Qeyd etdiyimiz kimi, məktublarnı yazıcının hiss və duyğularını, fikir və düşüncələrini müasirləri ilə bölüşmək üçün ən əlverişli vasitə olmuşdur. Cəfər Cabbarlının epistolaryar irsinin tədqiqi nəticəsində aydın olur ki, bu irs onun həyatını, yaradıcılıq fəaliyyətini müasirləri ilə əlaqələrini özünəməxsus, aydın çalarlarla əks etdirir. "Dahi klassiklərin məktublarnı müasir oxucular üçün onların şəxsiyyətlərinin ən dolğun ifadəsi və həyatları haqqında mükəmməl təsvir olaraq qalır, əsərlərinin yaranma, nəşr şəraiti haqqında məlumatları ehtiva edir. Məktublarnı həmçinin yazıcıların yaradıcılıq laboratoriyasıdır və bəzi hallarda öz dəyərini qoruyan ədəbi mətnlər kimi çıxış edirlər" [12]. Məktublarnı yazıcı yaradıcılığının tədqiqini yeni faktlarla zənginləşdirir. Onlar həmçinin, tarixi, real fakt, sənəd olaraq da çox qiymətlidir.

Ədəbiyyat / References

1. C.Cabbarlı haqqında xatirələr. Tərt.ed. H.Cümşüdoğ; red. A.Gündüz. Bakı, Uşaqgəncnəşr, 1960.
2. Cabbarlı Cəfər. A.A.Tuqanova məktub. Fond 16, s.v. 265.
3. Cabbarlı Cəfər. Yakov Lyubarskiyə məktub. Fond 16, s.v. 261.
4. Cabbarlı Cəfər. Yakov Lyubarskiyə məktub. Fond 16, s.v. 308.
5. Əsgərlı Z. Cabbarlı – faciənəvis. Bakı, "Azərbaycan" qəzeti, 2014, 28 avqust.
6. İsmayılov İ. Cəfər Cabbarlıya məktub. Fond 16, s.v. 300.
7. Popov V. Cəfər Cabbarlıya məktub. Fond 16, s.v. 322.
8. Rəhimli İlham. Akademik Milli Dram Teatrı. İki kitabda. Birinci kitab. Bakı, "QAPP-Poliqraf" kooperasiyası, 2002.
9. Rüstəmli A. Cəfər Cabbarlı: Həyatı və mühiti. Bakı, Elm, 2009.
10. Berbercan Mehmet Turgut. Türk Yazı dilindəki ilk manzum mektup örnəkləri. Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi 2(1).

11. Garusina Tatyana Gennadevna. Chastnie pisma I.S.Turgeneva (kognitivno – kommunikativniy i lingvokulturniy aspekti). Avtoreferat dissertatsii na soiskaniye uchenoy stepeni kandidata filologicheskikh nauk. Moskva, 2013.
12. Shevtsova Natalya Vyacheslavovna. Epistolarniy janr v nasledii F.M.Dostoyevskogo. – Avtoreferat dissertatsii na soiskaniye uchenoy stepeni kandidata filologicheskikh nauk. Chelyabinsk, 2004.

Отражение творчества Джафара Джаббарлы в письмах

Айтан Гулиева

Доктор философии по филологии

Институт рукописей имени Мухаммеда Физули НАНА. Азербайджан.

E-mail: a.guliyeva.elyazma@gmail.com

Резюме. В статье затронута значимость изучения эпистолярного наследия исследуемых деятелей литературы, их жизни и творчества, отраженных в письмах, хранящихся в их личных архивах. Основное внимание направлено на письма, содержащиеся в личном архиве видного писателя и драматурга Джафара Джаббарлы в хранении Института рукописей имени Мухаммеда Физули НАНА. Становится известным, что письма Джафара Джаббарлы содержат в себе богатый и разнообразный тематический круг и раскрывают многосторонний творческий процесс драматурга, наполненный безграничной искренностью, детальной подробностью и ясностью.

Ключевые слова: эпистолярное наследие, письмо, литература, драматург, пьеса, театр, перевод